

OSLO NYE TEATER – FREMTIDIG DRIFT

UTTALELSE

Til: Oslo kommunes bystyre v/kultur- og utdanningsutvalget

Kopi: Byråd for kultur og næring

Dato: 05.09.24

Norsk teater- og orkesterforening (NTO) er en interesse- og arbeidsgiverorganisasjon for profesjonelle, offentlig støttede virksomheter innenfor musikk og scenekunst. Foreningen representerer en omfattende infrastruktur av forskjelligartede virksomheter. NTO's [50 medlemmer](#) består av programmerende og produserende teatre, scener, orkestre, musikkensembler og kor, samt andre virksomheter med annen særlig tilknytning til bransjen.

Vedlagt følger vårt innspill til bystyrets behandling av [byrådssak 90/24 Oslo Nye Teater - videre drift](#).

Vennlig hilsen

Norsk teater- og orkesterforening

Bodil Kjelstrup
styreleder

Morten Gjeltén
direktør

UTTALELSE TIL BYRÅDSSAK 90/24 OSLO NYE TEATER – VIDERE DRIFT

OPPSUMMERING

Vi anmoder bystyret om å legge det omfattende kunnskapsgrunnlaget som er fremskaffet i dialog mellom teateret og byrådet til grunn for sine vurderinger, og bidra til at Oslo Nye Teater sikres forutsigbare økonomiske rammer og et tilskuddsnivå fremover som gjør det mulig å ivareta teaterets brede mandat og en bærekraftig drift.

Samtidig advarer vi mot byrådets motstridende konklusjon om at teateret må tilpasse driften til et lavere tilskuddsnivå. Utredningene og driftsscenariene, som ligger ved byrådets saksfremlegg, viser med all tydelighet at et lavere tilskuddsnivå er uforenlig med kommunens ambisjoner for teateret slik de kommer til uttrykk i rammene for det mandatet som styret er bedt om å tydeliggjøre.

Dette fremstår på ingen måte som et «nødvendig grep» av en «ansvarlig eier med et langsiktig perspektiv», for å få til en «gjennomførbar og økonomisk bærekraftig drift av Oslo Nye Teater fremover».

Tvert imot bærer det preg av en kortsiktig politisk nedprioritering av teateret og den profesjonelle scenekunsten, som setter hele utredningsarbeidet til side og skyver en uløselig oppgave over til teaterets styre og ledelse.

Teaterets ekstraordinære økonomiske situasjon – som Oslo kommune selv har drevet fram gjennom tiår med underfinansiering – fremstår ikke som annet enn et påskudd. Historikken viser at teateret over tid har drevet økonomisk bærekraftig og fortløpende vist en sterk omstillingsevne. Siden 2010 har teateret håndtert en lønnsvekst på 48 prosent og en husleieøkning på 59 prosent, mens tilskuddet har blitt justert med kun 13 prosent. I samme periode har egeninntektene økt med hele 232 prosent.

Videre ber vi om at tilskuddet til Oslo Nye Teater løftes ut av den søkbare tilskuddsordningen på kap. 500 og legges inn som enkelttilskudd på en egen post i kommunens budsjett slik som tilskuddet til Munchmuseet og Deichmanske bibliotek – som hver for seg har et årlig driftstilskudd på et lignende størrelsesnivå som hele rammen for tilskuddsordningen på kap. 500.

En slik plassering vil synliggjøre og anerkjenne Oslo Nye Teater som den store, etablerte og varige institusjonen som dette teateret faktisk er. Oslo Nye Teater er en viktig del av den institusjonelle infrastrukturen som utgjør fundamentet for den profesjonelle scenekunsten i Oslo og Norge – og ikke et «supplement» som mottar en uforholdsmessig andel av midlene i en søkbar tilskuddsordning på bekostning av mindre tilskuddsmottakere.

UFORENLIGE OPPGAVER

Det er gledelig at Oslo Nye Teater er reddet fra konkurs med et ekstraordinært tilskudd på 30 mill. kroner inneværende år. Samtidig advarer vi mot byrådets konklusjon om at teateret må tilpasse driften til et lavere tilskuddsnivå, og at selskapets styre må arbeide fram en driftsmodell som gjør dette mulig.

Et redusert tilskudd er ikke forenlig med de ambisjonene for teateret som kommer til uttrykk i det mandatet og samfunnsoppdraget som byrådet vil gi styret i oppgave å utarbeide nærmere:

Byrådet ønsker at mandatet og samfunnsoppdraget til selskapet fremover skal være at Oslo Nye Teaters profil skal bli tydeligere, og et annet enn privatteatrene. Det skal være et profesjonelt teater med høy kvalitet og ha en egen profil ved siden av det andre teatre tilbyr. Barn og unge må fortsatt være en viktig målgruppe, sammen med andre grupper som i mindre grad benytter seg av teaterkunst i dag ([byrådssak 90/24](#)).

Dette mandatet fremstår som like ambisiøst som dagens vedtatte mandat, og vel så kostnadskrevende med presiseringen av at teaterets profil skal bli tydeligere.

Vi vil understreke at Oslo kommunes viktigste ansvar som eier og bevilgende myndighet er å *legge til rette* for at Oslo Nye Teater som en selvstendig institusjon har økonomisk og kunstnerisk handlingsrom til å dyrke sin egenart, utvikle seg i henhold til egne visjoner og mål og produsere best mulig kunst som formidles til et størst mulig og mest mulig sammensatt publikum.

Når byrådet i stedet vil gi teateret i oppdrag å tydeliggjøre profilen, utfordres ikke bare teaterets selvstendighet og armlengdeprinsippet. Den største bristen er at byrådet ikke forstår eller tar inn over seg at det er umulig for teaterets styre å utarbeide et mandat innenfor byrådets ambisjoner som i praksis kan innfris med en driftsmodell som er tilpasset et lavere tilskuddsnivå.

En slik manglende erkjennelse er forbløffende all den tid det er utarbeidet driftsscenarioer som gjør grundig rede for konsekvensene av et redusert tilskudd. Alle scenariene som forutsetter nullvekst eller et redusert tilskudd viser at det vil svekke vilkårene for å oppfylle mandatet vesentlig. Teateret vil tvinges inn i en selvforsterkende negativ spiral med nedbemanning, redusert aktivitet, færre scener, svekkede egeninntekter og svekkede muligheter til å ta kunstnerisk risiko og investere i kvalitet og kunstnerisk utvikling.

Resultatet er at teateret verken kan ivareta bredden i mandatet eller tydeliggjøre profilen, men i stedet tvinges i en ensrettende og kommersiell retning som fører til at det nettopp vil ligne mer på et privatteater. I de mest radikale scenariene, hvor byrådets forutsetning er enten halvert tilskudd eller kun drive Trikkehallen, er konklusjonen at Oslo Nye Teater som et bærende institusjonsteater slik vi kjenner det i dag vil opphøre å eksistere.

MOTSTRIDENDE VURDERING

Etter at teaterets kritiske økonomiske situasjon ble kjent i 2023, er det gjennomført et omfattende utredningsarbeid for å finne fram til en langsiktig og bærekraftig løsning for videre drift av teateret. Dette omfatter problemanalyser, driftsscenarioer og realistiske handlingsplaner for kostnadsreduksjoner.

Konklusjonen er at med de kostnadsreduserende tiltaksplanene som er lagt fram, kan teateret gjenoppbygge egenkapitalen, opprettholde drift på alle scenene og sikre en økonomisk bærekraftig drift fremover som ivaretar det brede mandatet. Forutsetningen er at de økonomiske rammene opprettholdes – med årlig justering av tilskuddet for forventet lønns- og prisvekst – sammen med fremforhandlet redusert husleie.

Likevel er byrådets vurdering at «det ikke er bærekraftig med en like omfattende drift som i dag», at det på sikt er «usikkert om driften ved teateret er bærekraftig» og at «selskapet må tilpasse driften til et lavere

tilskuddsnivå» (ibid.). Hvilke usikkerhetsmomenter byrådet sikter til kommer ikke fram, annet enn at det på generell basis naturlig nok er «usikkerhet i prognoser som ligger flere år fram i tid» (ibid.)

Andre steder i saksfremlegget hevder byrådet imidlertid at «driftsscenariene har det til felles at driftsresultatet viser en nedadgående trend fram mot 2030» (ibid.). Dersom det er dette som er grunnlaget for byrådets vurdering, så beror den på en mistolkning av tallene som må korrigeres.

Det er ikke riktig at det scenariet hvor teaterets tilskudd justeres for forventet lønns- og prisvekst innebærer en nedadgående økonomisk trend for teateret. Derimot stabiliserer driftsresultatet seg på et solid nivå, samtidig som både egenkapitalen og likviditeten øker.

STERK OMSTILLINGSEVNE

Slik byrådet selv understreker er det en *ekstraordinær situasjon* som har oppstått for teateret i 2023 og 2024. I lys av historikken så vel som framtidsscenariene, er det ingenting ved denne situasjonen som gir grunnlag for å stille spørsmål ved teaterets omstillingsevne eller økonomiske bærekraft fremover, gitt at det offentlige tilskuddet justeres for lønns- og prisvekst.

Historikken viser at teateret over tid har drevet økonomisk bærekraftig og evnet å omstille seg og tilpasse driften til de økonomiske rammene. Siden 2010 har Oslo Nye Teater håndtert en lønnsvekst på 48 prosent og en husleieøkning på 59 prosent, mens tilskuddet har blitt justert med kun 13 prosent. I samme periode har egeninntektene økt med hele 232 prosent (jf. vedlegg 3 til saksfremlegget). Videre ser man av oversikten i selve saksfremlegget over teaterets økonomiske utvikling i perioden 2014-2023 (tabell s. 2) at både årsresultat og egenkapital viser en *oppadgående trend* fram til pandemien.

KORTSIKTIG POLITISK NEDPRIORITERING

Vi anerkjenner at alle virksomheter som mottar offentlige tilskudd må tilpasse driften til de gitte rammene, og at Oslo Nye Teaters økonomiske situasjon «har synliggjort et behov for en gjennomgang av teaterets virksomhet for årene fremover» (ibid.).

Samtidig vil vi understreke at det største usikkerhetsmomentet for en bærekraftig drift av teateret er nivået på kommunens eget tilskudd. Det betyr at teaterets økonomiske situasjon like mye har synliggjort behovet for en gjennomgang av hvilket *tilskuddsnivå* som på sikt er økonomisk bærekraftig og forenlig med kommunens ambisjoner for teateret.

Byrådet peker på at bakgrunnen for problemene er flere, «bl.a. økte kostnader etter et høyt lønnsoppgjør, økte andre kostnader, herunder økt husleie, pensjonsforpliktelser og ettervirkninger av pandemien».

Imidlertid unnlater byrådet å peke på selve hovedgrunnen til teaterets krevende økonomiske situasjon. Trass i gode publikumstall og en sterk vekst i egeninntektene, som var rekordhøye i det krevende året 2023, er teaterets kroniske utfordring et akselererende gap mellom økte kostnader til husleie, lønn og pensjon på den ene siden og *et tilnærmet flatt driftstilskudd fra kommunen på den andre siden*.

Denne akkumulerte underkompensasjonen over tiår har gjort teateret sårbart for uforutsette svingninger i utgifter og inntekter og satt mandatet under press. Da kan ikke botemidlet være å redusere tilskuddet ytterligere, og gi teateret den uløselige oppgaven det er å tilpasse driften til et lavere tilskuddsnivå og samtidig ivareta bredden i samfunnsmandatet og tydeliggjøre profilen.

Dette fremstår på ingen måte som et «nødvendig grep» av Oslo kommune, som en «ansvarlig eier med et langsiktig perspektiv», for å få til en «gjennomførbar og økonomisk bærekraftig drift av Oslo Nye Teater fremover» (ibid.). Tvert imot bærer det preg av en kortsiktig politisk nedprioritering av teateret som setter hele utredningsarbeidet til side og skyver en uløselig oppgave over til teaterets styre og ledelse.

HUSLEIEJUSTERING

Byrådet løfter heller ikke fram som en saksopplysning at Oslo kommune eier hoveddelen av aksjene i Rosenkrantzgate 10 AS som leier ut hovedscenen til Oslo Nye Teater – og som siden 2010 har økt husleien med 59 prosent.

I sitt svar på spørsmål om byrådet har vurdert å justere husleien for hovedscenen, opplyser byråden om at bygningen skal gjennom en omfattende rehabilitering. Hun viser til styrets ansvar for at selskapet har økonomi til å håndtere dette, og at «ytterligere rabatter enn det som ble gitt ved inngåelsen av gjeldende leiekontrakt ikke vil være forsvarlig» (ibid.).

Det byråden *ikke* opplyser om er at dette rehabiliteringsprosjektet fører til at teateret mister tilgangen til hovedscenen 4,5 mnd. de 5 neste årene og derfor har bedt om en *kompensasjon*. Videre er det feil at spørsmålet handler om en *ytterligere* rabatt slik byråden fremstiller det. Teateret fikk ingen rabatt ved inngåelse av gjeldene leiekontrakt. Tvert imot ble husleien *oppjustert* for å finansiere det kommende rehabiliteringsprosjektet.

Vi registrerer at byråden som eier viser et ansvar for økonomien i Rosenkrantzgate 10 AS som hun ikke tilsvarende viser overfor kommunens eget teater. Enda mer alvorlig er det at hun fremstiller saken feilaktig.

EFFEKTIV BRUK AV MIDLER

Vi anerkjenner at kommunens kulturmidler skal brukes «der hvor de trengs mest og der midlene gir best effekt for å nå målet om et «mangfoldig og rikt kulturliv som er tilgjengelig for hele befolkningen, og særlig for barn og unge» (ibid.). Imidlertid savner vi belegg for antagelsen om at en svekkelse av Oslo Nye Teater vil bidra til å nå dette målet, og at kommunen vil få mer ut av pengene ved en omfordeling fra Oslo Nye Teater til mindre aktører.

Dersom bystyret er i tvil om hva folk får igjen av teateropplevelser for kommunens investeringer i teateret, finnes det svar i [kulturrapporten 2023](#) som gjør rede for de 600 forestillingene som ble spilt for over 140 000 publikummere, hvorav barn og unge utgjorde omlag halvparten av de besøkende.

Oslo Nye Teater har imidlertid et knapt produksjons- og formidlingsapparat som gjør at teateret ikke fullt ut får utnyttet verken det kunstneriske potensialet eller formidlingspotensialet. En styrking av teateret vil føre til at kommunen og samfunnet får mer igjen av de allerede investerte ressursene, og bidra til målet om «et større, og mer variert kulturtilbud til Oslos innbyggere».

Ikke minst vil forutsigbare og bærekraftige rammer for teateret tilrettelegge for de første levende kunstmøtene for et ungt publikum, slik byrådet er særlig opptatt av. Oslo Nye Teater arbeider målrettet for å inkludere barn og unge gjennom omfattende samarbeid med skoler, barnehager og kulturskoler så vel som i kraft av nye satsinger slik som Oslo Nye Barne- og ungdomsteatret og Borgerteatret basert på oppsøkende virksomhet og hvor de unges egne stemmer og fortellinger får komme til uttrykk. Vi minner også om at teaterets satsing på kvalitet i den levende kunsten for de unge resulterte i Heddapris for beste barneforestilling i sesongen 2023/2024.

UTARMEDE OMFORDELING

I tillegg vil vi understreke den verdien Oslo Nye Teater har som et varig kompetansemiljø med en vitaliserende kraft for kulturlivet i Oslo også utover egne teaterproduksjoner.

Teateret er en viktig arbeidsplass og sysselsetter årlig rundt 300 frilansere i tillegg til sine egne 90 fast ansatte. Samtidig er teateret en viktig samarbeidspartner for frittstående kunstnere, teaterkompanier, og andre lokale kulturaktører. Oslo Nye Teater tilbyr kunnskap, kompetanse, verksteder, visningsarena og

andre ressurser. På denne måten bidrar teateret til å løfte viktige kunstneriske satsinger i samarbeidet og gi muligheter for utprøving og utvikling. Hele 50 fag representert i teateret, herunder uunnværlig teaterfaglig spisskompetanse og små verneverdige håndverksfag.

Det betyr at en svekkelse av Oslo Nye Teater ikke bare vil ha omfattende ringvirkninger for frilanskunstnere og teaterfaglige spesialarbeidere i Oslo. Det vil også ramme mange av de samme mindre aktørene som byrådet ønsker å frigjøre midler til å styrke, fordi teaterkompetansen i Oslo og Norge bygges ned og teateret vil ha færre ressurser å dele.

EGEN POST

Videre ber vi bystyret bidra til at tilskuddet til Oslo Nye Teater løftes ut av den søkbare [tilskuddsordningen](#) på kap. 500 og legges inn som enkelttilskudd på en egen post i kommunens budsjett, slik Høyre tok til orde for i sitt [bystyreprogram for forrige periode](#).

Vi erfarer at plasseringen av tilskuddet til Oslo Nye Teater i denne ordningen gir et fordreid bilde av hva teateret er, hvor stor andel av kommunens kulturmidler som går til teateret, og hva befolkningen og samfunnet får igjen for investeringene i teateret. Det bidrar igjen til å forvirre og legge feilaktige premisser for den politiske diskusjonen om prioriteringer innenfor kulturbudsjettet.

Dette illustreres med all tydelighet når byrådet henviser til at tilskuddet til Oslo Nye Teater på 90,4 mill. kroner i 2024 utgjør en stor andel av den samlede avsetningen til tilskuddsordningen på 394 mill. kroner, og at det er ønskelig å redusere driftstilskuddet til Oslo Nye Teater for å frigjøre midler til andre mottakere i ordningen.

Av Oslo kommunes samlede kulturbudsjett på om lag 1,3 milliarder utgjør imidlertid tilskuddet til Oslo Nye Teater knapt syv prosent. I dette budsjettet ligger bevilgningene til Kulturetaten, Munchmuseet og Deichmann sammen med den ordningen som tilskuddet til Oslo Nye Teater inngår i. Tilskuddet til Oslo Nye Teater har siden 2014 utgjort en stadig mindre andel av denne ordningen.

Slik byrådet selv påpeker, er Oslo Nye Teater et av landets største teatre målt i antall publikum og forestillinger. Det betyr at tilskuddet til Oslo Nye Teater nødvendigvis fremstår som en stor utgiftspost sammenlignet med de øvrige tilskuddsmottakerne i ordningen – som omfatter et bredt spekter av aktører i Oslos profesjonelle og frivillige kulturliv.

Teateret skiller seg ut ifra de øvrige tilskuddsmottakerne i ordningen som en stor arbeidsintensiv og kostnadskreven institusjon, med tariffavtaler og et bredt og sammensatt samfunnmandat. Innenfor rammene av den kunstneriske profilen, som er definert av den til enhver tid sittende teatersjefen, ivaretar teateret et bredt spekter av kunstnerskap, prosjekter og forestillinger til et stort og mangfoldig publikum gjennom hele året.

De virkelig sammenlignbare virksomhetene med Oslo Nye Teater, som deler disse kjennetegnene, befinner seg som navngitte mottakere på statsbudsjettet kap. 323 post 70 *Musikk- og scenekunstinstitusjoner*.

Disse institusjonene inngår i den samme nasjonale infrastrukturen av varige institusjoner som utgjør fundamentet for produksjon og formidling av scenekunst i Norge. I et dynamisk samspill engasjerer disse teatrene regissører, scenografer, skuespillere og andre scenekunstnere fra det samme forrådet av talenter. Kunstnerskap oppdages og oppmuntres ved ett teater og utvikles videre ved et annet. På denne måten bidrar disse institusjonene samlet til utviklingen av scenekunsten og mangfoldet av kunstnerskap, talenter og teaterfaglig kompetanse. Som en del av denne organiske helheten er Oslo Nye Teater et *nasjonalt* viktig teater.

De fleste av disse teaterinstitusjonene inngår i ordningen med delt finansiering mellom statlig og lokalt/regionalt nivå, slik tilfellet også var for Oslo Nye Teater før hele det offentlige finansieringsansvaret og eierskapet for Oslo Nye Teater ble overført til Oslo kommune i 1999 med et makeskifte med staten.

Dersom driftstilskuddet til Oslo Nye Teater bevilges som enkelttilskudd på en egen post, slik som tilskuddet til Munchmuseet og Deichmanske bibliotek – som hver for seg har et årlig driftstilskudd på et lignende størrelsesnivå som hele rammen for tilskuddsordningen på kap. 500 – vil det synliggjøre og anerkjenne teateret som den store, etablerte og varige institusjonen som dette teateret faktisk er.

En slik plassering vil tydeliggjøre at teateret er en viktig del av den institusjonelle infrastrukturen – som nødvendigvis koster penger – og ikke et «supplement» (ibid.) som mottar en uforholdsmessig andel av midlene i en søkbar tilskuddsordning på bekostning av mindre tilskuddsmottakere.

STERKE STRUKTURER

Byrådet understreker i saksfremlegget den betydningen kunsten og kulturen har for den enkelte, og fremhever kunst og kultur som en samfunnsbyggende kraft. Det er gledelig at byrådet i tråd med dette opprettholder målene i Hammersborgerklæringen om at Oslo skal være en av Europas fremste kulturbyer og at kunst- og kulturtilskuddene skal økes (ibid.).

Vi vil understreke at en slik anerkjennelse av kunstens grunnleggende verdi nødvendigvis må følges opp med langsiktige investeringer i sterke, uavhengige profesjonelle kunst- og kulturinstitusjoner som en betydelig del av den infrastrukturen for fri ytring som offentlige myndigheter er forpliktet til å sikre (Grunnloven § 100 (6)).

Dersom bevilgende myndigheter i stedet skrittvis bryter opp institusjonsøkonomien for å omfordele disse midlene til mer flyktige og hver for seg mindre kostnadskrevenne aktører, bygges selve fundamentet for den profesjonelle scenekunsten i Norge ned. Strukturene rundt kunsten blir skjøre og lette å rive ned med skiftende politiske klima. Derimot er det er krevende å bygge opp igjen slike sterke og uavhengige kunstinstitusjoner.

Oslo Nye Teater er Oslos eget teater, men det er også en organisk del av den nasjonale infrastrukturen for den profesjonelle scenekunsten i Norge. En ytterligere svekkelse av Oslo Nye Teaters økonomi vil bidra til å svekke hele denne infrastrukturen. De økonomiske vilkårene for teateret kan derfor ikke alene bero på lokale prioriteringer – uten et bredere nasjonalt kulturpolitisk perspektiv på teaterets betydning.

Vi forventer at bystyret tar på alvor det store og viktige ansvaret Oslo kommune påtok seg med makeskiftet i 1999, og bidrar til at kommunen som eier og tilskuddsmyndighet sikrer og styrker Oslo Nye Teater i tråd med det som den gang var intensjonen med avtalen mellom staten og kommunen.

Byrådet understreker selv at kommunen, som en «ansvarlig eier med et langsiktig perspektiv [...] må ta nødvendige grep for å få til en gjennomførbar og økonomisk holdbar drift av Oslo Nye Teater i årene fremover» (ibid.)

Den klare konklusjonen som følger av det faglige utredningsarbeidet som ligger ved byrådets saksfremlegg er at dette nødvendige grepet må være en årlig kompensasjon for forventet lønns- og prisvekst, slik at teaterets økonomiske rammer opprettholdes. Det er en forutsetning for at Oslo Nye Teater kan videreføres som en bærende institusjon og innfri byrådets ambisjoner for teaterets samfunnsmandat.